

Liguster, Bøgehække og grædende birke

Af Karen Schousboe,

Etnolog, centerleder Folkekirkens Infocenter, Københavns Stift

Kan jeg begrave mine kære her? Jeg har for første gang i de tretten år, jeg har boet i sognet, gået mig en tur på kirkegården i Søllerød. Ikke den lille gamle, der ligger oppe omkring kirken og som jeg jævnligt passerer på min vej til kirke om søndagen. Men den store parklignende kirkegård, som ligger bag ved og som man kommer nemmest til gennem et smedjershegn oppe ved parkeringspladsen bag sognegården.

Kirkegården er præcis, som jeg forventede. Her ligger det ene parcelhuskvarter efter det andet med de store parceller til den ene side og de små urnenedsættelser til den anden. Det er næppe et udtryk for snobberi, at de mindre urnegrave befinder sig mod vest, mens de store gamle gravsteder ligger længst mod øst. Derfra hvor Kristus skal komme igen og dermed tættest på kirken. Dels findes de (næsten) ukendte i et særligt kvarter skudt ind mellem sognegård og kirke. Dels ses det tydeligt af dødsårene, at gravskikken simpelthen har ændret sig gennem de sidste halvtreds år. Folk kommer ikke længere hele i jorden, de sættes ned i urner. Skulle man ønske sig en hel begravelse er der da også rigeligt med plads i de fines kvarter mod øst.

Her ligger det ene sløjfede gravsted ved siden af de andre, alle pænt græsdaekkede. Spredt imellem findes så de sidste rester af 40'ernes typiske gravsteder og -stene. Formet som græske templer, med søjler ude til siden og et tympanon, hvorpå er skrevet: Hvil i Fred. Under mulde ligger her de sidste rester af overretssagføreren, overlæreren og overlægen samt hans hustru. Hende der i levende live blev kaldt "Fru Bankdirektør Hans Nielsen", men som dog her har fået sit eget navn på graven.

I dag har moden skiftet og det er ikke længere trendy at komme hel i jorden eller skrive titler på. På urnegravstederne står til tider ikke andet end Birte, Peter eller "Pys". Senmoderne mennesker, der ønsker at optræde agtverdigt, søger ikke længere ære og berømmelse i den store offentlighed endsige politisk indflydelse. Som bekendt er kun tre procent af os medlem af et politisk parti. Det ses her i den mere moderne afdeling, at vi i dag kun er noget i kraft af at vi har del i en familie, som skal kunne finde frem til vores grav gennem det indforståede kodesprog, kælenavnet signalerer. Lilly siger mig ingen ting, men formodentlig er de andre, som ved hvem hun er. På hendes grav er der nemlig fyldt op af de uundgåelige begonier og smukke roser.

Ovre på den anden side af alleen i de fornemmes kvarter findes til gengæld sparsomt med blomster. Her er mest stedsegrønne buske, mørke gravsten og fint revet grus. Om få år vil også disse grave sløjfes af børnebørnene, når regningen på gravstedets fornyelse kommer med posten. I senmiddelalderen tegnede folk forsikringer på den evige lyksalighed ved at betale for, at der skulle fejres evige messer for dem på deres dødsdag indtil tidernes morgen. Siden gik det i glemmebogen og de mange døde "messekapitaler" – dvs. fonde, som var oprettet til disse formål – blev efter reformationen inddraget og brugt til at betale for fremtidens ældreomsorg. Det er gravminders skæbne at de kun "lever" så længe, der er nogen tilbage, som kan mindes. Og som bekendt rækker vores hukommelse næppe længere tilbage end fire generationer. Det ved vi i vor tid, hvor vi har mistet troen på at domedag ligger lige om hjørnet. Disse grave vil derfor blive sløjfet, med mindre der er kunstneriske eller kulturhistoriske årsager til at bevare dem. Og lade det være sagt med det samme. Sådanne gør sig ikke gældende på denne del af Søllerød kirkegård.

Så der er forskel på urnegravene og kistegravene. Men der er sandelig også ligheder. Alle disse døde mennesker ligger nemlig begravet i noget som ikke er til at tage fejl af. Store som små bor de døde i deres egne private parcelhuse, anlagt ved en grusbelagt vej. Det ligner grangiveligt min egen vej, hvor husene ligger bag til på grunden og hvor man kommer op til selve hoveddørene ad havegangen. Deroppe står så to blomsterpotter på hver sin side af døren. Potterne er købt i Ilva. Det eneste som mangler er avissprækken og ringeklokken. Ligesom den gode smag i Søllerød omhyggeligt har sørget for at det ikke flyder med legetøj foran døren eller tillader

at der sættes "puf"lygter op – dvs. lygter som antændes, når man går forbi i aftenmørket. Et par steder findes lanterne eller olielys, men de fleste steder har pænheden fået overtaget. Røde begonier, der ikke ser alt for mistrøstige ud, selvom det regner. Det sømmer sig. Som i livet er det i døden vigtigt, hvad naboerne tænker og om haven er velholdt og gangen fejlet.

Nu skal man ikke tro, at det er noget nyt at vores gravsteder afspejler vores bosætningsmønster. Så længe der har eksisteret begravelser har de formet sig som miniaturer af den verden, som mennesker i levende live befolkede. De tidligste kirker her til lands var eksempelvis uden tvivl for en stor dels vedkommende herremandskirker. Der lå "han" så oppe foran alteret parat til som den første at hilse på den genopstandne Kristus, når tidernes morgen genoprandt. Rundt om herremanden lå måske ægtefæller og børn samt præsten. Udenfor gravlagdes folket. Men også her var der forskel på folk og fæ. Mest betroet, mest solbeskinnet. Ovre mod nord i mørket lå fattigfolkene og i diget om kirkegården – i limbo – de udøbte børn.

Forbryderne kyledes derimod i jorden på galgebakken. I uindviet jord. Sådant blev man ved indtil lugten blev for meget i kirkerummet og alle folk begravedes udenfor. Men selv her opretholdt man forskellene. På Søllerød findes ret nedenfor den gamle bondekirkegård en afdeling fyldt med sødsigt og mausoleer. Her er der nok af smedejernsgitre, søjleindgange, smukke veldrejede skulpturer og minderige ord.

Som i livet bor de døde i denne – den fineste – afdeling i herskabsvillaer inspireret af tidligere tiders byggeskik, hvor hovedgårdens private gårdsplads blev afskærmet fra domestikkernes færdsel langs sidefløjene på den forreste del af gårdspladsen. På Søllerød Kirkegård er denne afskærmning foretaget af den lille vej, der fører op til præstegården. Skidt for sig oppe ved kirken. Smukt på skråningerne ned til søen og almindelige middelklassedanskere længere ude vestpå i de nybyggede parcelhuskvarterer. Således ser den sociale topografi ud.

I dag er Søllerød Kirkegård da også mestendels et ligusterkvarter. Her bor Else og Søren, som tidligere boede på Øster Paradisvej, men nu er flyttet ind i Kirsebærhaven. Ynkeligt er det, at børnene ikke længere besøger de gamle, men den slags betaler vi jo i dag til over skatten. Det er graveren der smider de gamle blomster ud og klipper bøjehækken og

buskbommen, mens kirkeministeren eksproprierer kirkegårdskapitalen for at fylde hullet op i fællesfonden.

Jeg går videre. Kan jeg begrave mine kære her? Spørger jeg mig selv og får alene ved tanken åndelig klaustrofobi. Ikke kun fordi jeg ikke orker at tænke den til ende og forestille mig at min mand eller mine børn overhovedet skal begraves. Men også fordi jeg nægter at lade dem begraves i denne lilleputverden à la 1950. Det minder mig for meget om min barndom med pænhed, forbud og indeklemt ordentlighed. Som om døden kan overkommes ved at holde hænderne over dynen, pudse vinduer og invitere fremmede til te.

Jeg går videre og tænker på mine bedstemødre. Mormor ligger begravet på Mariebjerg. Jeg har aldrig set stedet, der er uden navn og uden sten. Min mormor ville have været i de ukendtes, men morfar nænnede det ikke. Kompromisset blev et sted, ingen kommer. Så var der anderledes format over min farmor. Hun insisterede på at blive begravet i de ukendtes grav med udsigt ud over Arresø ved den kirke, hvor hun kom i de sidste mange år af sit liv. Som hun sagde, skulle ingen af os – hendes kære – få forfrysninger for hendes skyld julemorgen. Ej heller skulle vi på vore gamle dage tvinges til at nedlægge hendes gravsted, således som hun selv havde måttet nedlægge det ene efter det andet hele sit liv. Hun var ikke kun gift tre gange, men også enke et tilsvarende antal. Alligevel går der ikke en dag, hvor hun ikke er i mine tanker. For jeg bærer hendes vielsesring og det er den sten, hun fik sat over sig.

Pludselig stopper jeg. Hernede i udkanten af de pænes selskab ligger en lille lund med gravsten mellem birketræer. Stenene ligger pænt på række lagt ned i plan med jorden, som om det var en sand Guds Ager. Mellem dem er ikke meget andet end græs eller en væltet begonie, mens kirkegården langsomt skrider ud i stien, der går langs Søllerød sø. Byens overdrev ligger her. Skoven og krattet. Den natur, som grundlæggende var årsag til at vi i sin tid flyttede hertil. Og alligevel ryster jeg på hovedet. Mine kære skal slet ikke ligge bare tilnærmelsesvis her i nærheden af alt det beklumrede.

Er jeg asocial? Nej, tværtimod udstyret med en klar fornemmelse af at vores livsverden ikke længere afspejles i parcelhuskvarterets frustrerede og indeklemte sindbillede – den pæne danske kirkegård. Riv hegnene ned, fjern den megen buskbom og lad den friske luft blæse ind over marken. Lad kir-

kegården afspejle vores virkelige grundvilkår: at vi på godt og ondt er henvist til en Gud, der ikke kun er en rar hyggeonkel men også en grum Herre. Ham nytter det ikke noget at krybe i skjul for bag en velklippet tuja.

Nu ved jeg det, tænker jeg. Selvom vinden vil blæse dem ind i mit hoved, skal de forstøves over vand. Løje sø, hvor jeg går tur næsten hver dag. Eller Lillebælt hvor vi kommer fra. Af vand er vi kommet, til vand skal vi blive, af vand skal vi igen opstå. Så slipper jeg også for tanken om at graveren i en eller anden nær fremtid skal pille i de ben, som har ligget i mine arme.

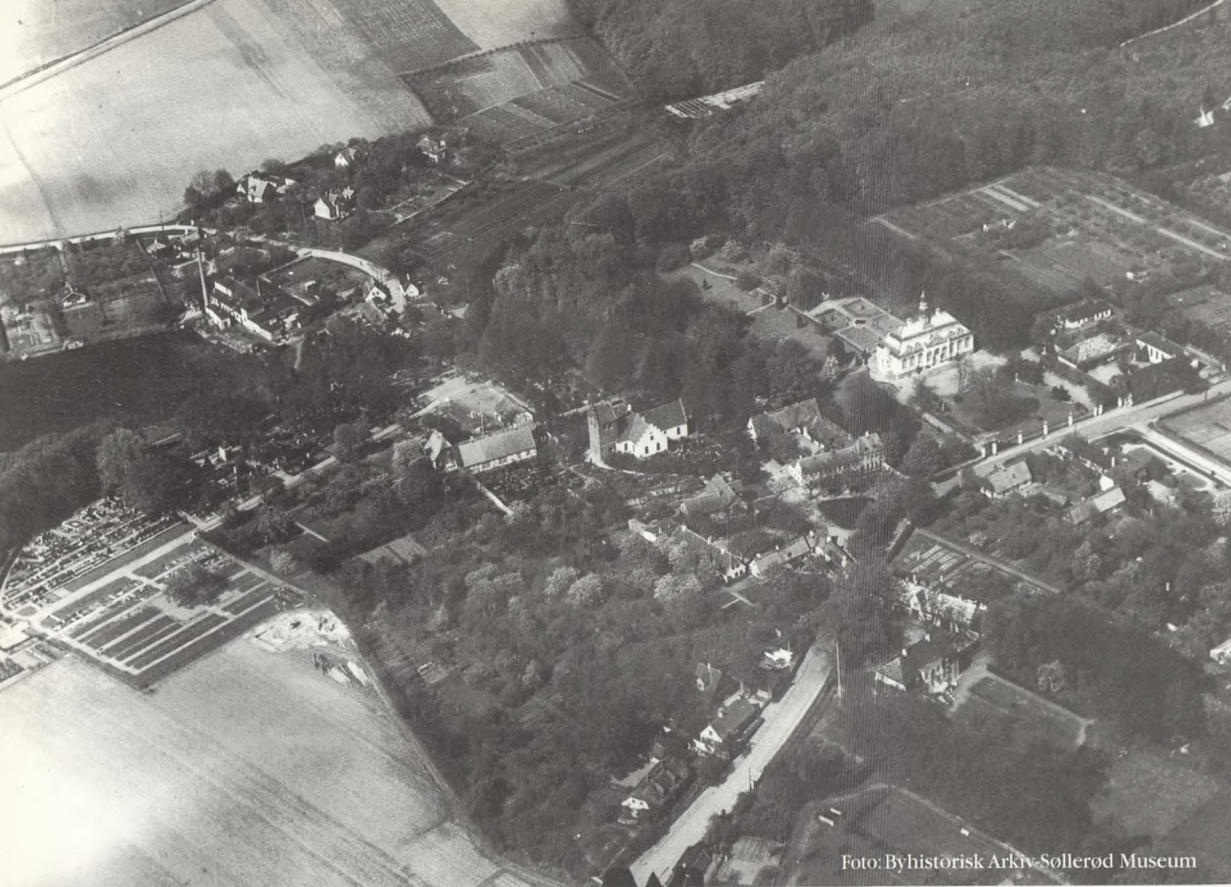


Foto: Byhistorisk Arkiv-Sollerød Museum

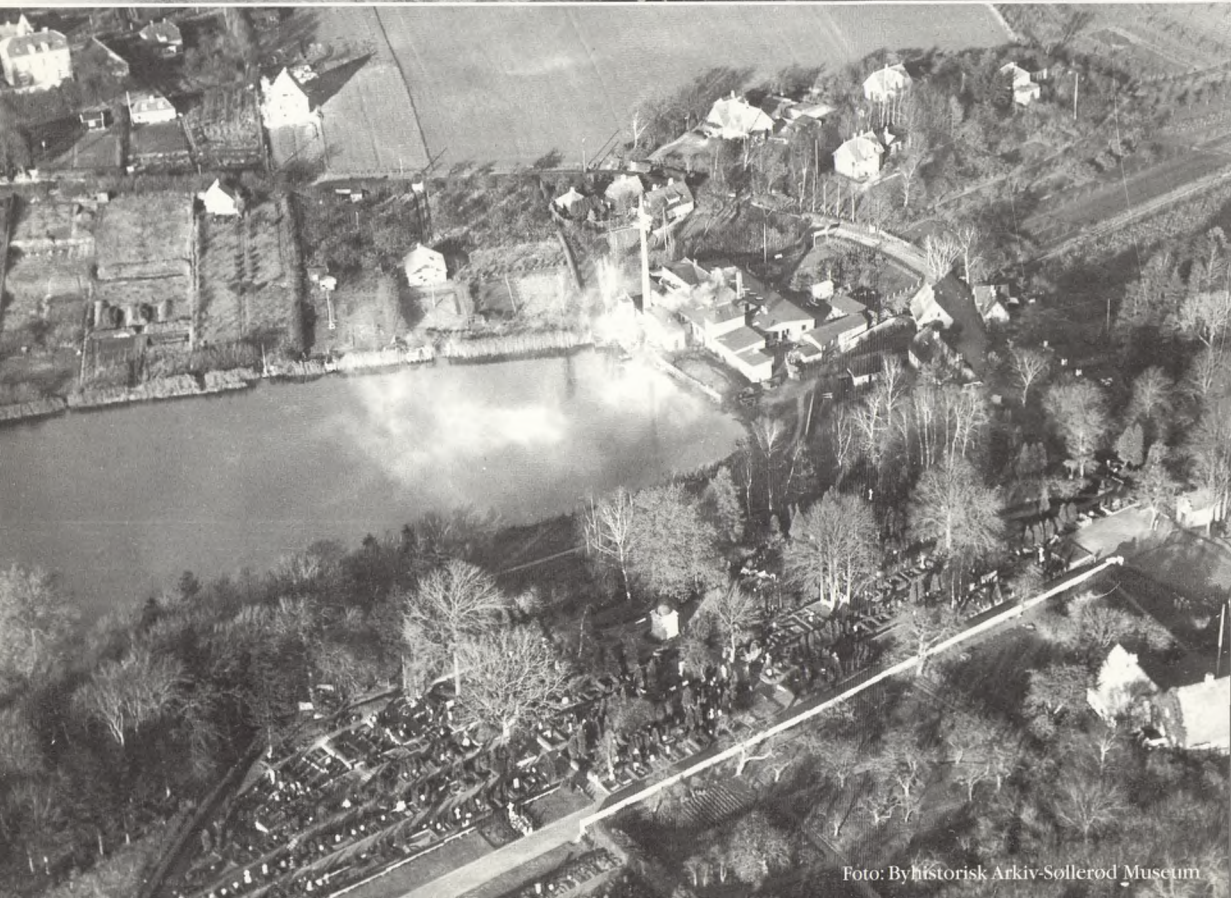


Foto: Byhistorisk Arkiv-Sollerød Museum